

AGRICULTURA I ESTRUCTURA SÒCIO-PROFESSIONAL A RIUDELLOTS DE LA SELVA SEGONS ELS CADASTRES DE 1730 I 1819

PER

JOAN BOADAS I RASET

1. INTRODUCCIÓ

La pèrdua en la Guerra de Successió d'aquells que defensaven la causa austriacista deixava als partidaris del rei borbó, el camí obert per tal d'aplicar tota una sèrie de reformes (econòmiques, polítiques i judicials) que obliguessin a contribuir en major mesura al Principat tant al gran deute que la guerra havia originat, com per a poder tirar endavant la política de potència imperial que Felip Ve es proposava realitzar, (amb la qual cosa el que en realitat es pretenia era desviar tota una gran quantitat de recursos cap a la nova estructura dominant de caire centralista i homogeneïtzador). Tenint en compte aquests objectius, un Reial Decret de 9 de desembre de 1715 posava en funcionament el Reial Cadastre, les Normes Generals de qual foren donades a conèixer per José Patiño, intendent General del Principat, el 15 d'octubre de 1716¹.

Malgrat que els intents per evitar les possibles ocultacions es posaren a la pràctica molt ràpidament (amb una ordre del 12 de novembre de 1722 Pedrajas, aleshores intendent del Principat, ordenava la recollida de tota la informació continguda en els protocols d'escrivans i notaris, vulnerable, així, el secret notarial), no serà fins l'arribada d'Antonio de Sartine a

¹ Per una anàlisi exhaustiva del significat i l'evolució del Cadastre, vegi's: Nadal i Farreras, Joaquim: *Una font important per a la història econòmica de Catalunya: el Reial Cadastre (1715-1845)* dins "Homenatge al Dr. D. Joan Reglà i Campistol". Universitat de València, 1975.- pp. 209-222; i, *La introducció del Catastro en Gerona*.- Publicacions de la C.H.G.E.- Barcelona, 1971.- Segura i Mas, Antoni: "El cadastre: la seva història (1715-1845) i la seva importància com a font documental"; dins *Estudis d'Història Agrària*, núm. 4.- Ed. Curial.- Barcelona, 1983.- pp. 129-143.

la Intendència de Catalunya (1726-1744), quan s'intentarà posar fi a la qüestió de les ocultacions; així, «*el 13 de desembre de 1728, una resolució obligava a incloure en el cobrament del Cadastre Real totes les finques adquirides per eclesiàstics des de la creació de l'impost i obligava també al pagament de la part colònica als colons d'eclesiàstics*», (una de les maneres per escapar al pagament del real —un dels tres tributs que imposava el Cadastre— de les finques era traspasar-les ficticiament a eclesiàstics, exempts, fins llavors, del pagament de l'impost). Òbviament aquesta solució no fou ben rebuda per la jerarquia eclesiàstica catalana que interposà un memorial davant Felip Ve, el qual, però, no acceptà les pretensions dels bisbes catalans, «*i Sartine dictava el 26 de setembre de 1730 una ordre en la que incloïa el text complet de la resolució negativa del monarca*»².

A l'Arxiu Municipal de Riudellots de la Selva s'hi troben dipositats el *llibre de Cadastre de 1730* i el *llibre «de Apeo»* corresponent a l'any 1819. El primer dels documents esmentats respon a una ordre de 21 de setembre de 1730 que obligava la vila a fer de nou el Cadastre (el que ens fa suposar que en el primitiu Cadastre de 1716 el nombre d'ocultacions hauria estat molt elevat)³. Es tracta, doncs, del repartiment de les terres de Riudellots a partir del qual s'aplicaria de nou l'impost cadastral. Malgrat tot, però, sembla ser que les ocultacions hi continuaren existint, com ho demostra el fet que el 26 de febrer de 1734 s'hagués de fer nova visura de les terres del municipi per tal de descobrir les «*tierras (que) habían ocultado en la operación de 1730*»⁴. Cal tenir present, doncs, que en aquesta documentació no hi figuren les quantitats que els propietaris havien de fer efectives pel pagament de l'impost. Pel que fa al Cadastre de 1819 (anomenat en aquest cas «*libro de Apeo*») la descripció del terme de Riudellots no és tan exhaustiva per tractar-se en aquest cas únicament d'establir quina era la qualitat de les terres, el tipus de conreu i, a patir d'aquí, quina era la quantitat que havia de satisfer el propietari per tal de fer front a l'impost.

El que pretenem fer en aquest article és, a partir de les dades que ens ofereix aquesta doble documentació, apropar-nos a l'estructura de l'accés

² Hem seguit fins aquest moment Joaquim Nadal: "Una font important..."- pp. 215-218.

³ En realitat, nosaltres estem analitzant una còpia del dos de març de 1891, realitzada per la "Sección de Contabilidad de la Hacienda pública" de Girona, i que es troba classificada sota el nom de "Libro Cadastro de 1846" (sic) núm. 18 del *Inventario de 1886*. Cf. apèndix núm. 1.

⁴ Cf. apèndix núm. 1. Les dades que nosaltres utilitzarem seran, malgrat referir-nos al Cadastre de 1730, les que se'ns ofereixen a partir de la nova visura de 1734.

a la terra, a l'ocupació de les explotacions, als rendiments i qualitats de les terres, a la composició del sector pecuari,..., mostrant, alhora, la possible variació soferta en l'agricultura de Riudellots entre les dues dates objecte d'estudi.

2. LA SUPERFÍCIE

La superfície total del terme de Riudellots de la Selva era, segons el Cadastre de 1730 de 4.706,28 vessanes⁵. Pel que fa a l'any 1819 la seva extensió, expressada en fanèques, s'elevava a un total de 1.412,27, és a dir, 4.166,21 vessanes⁶. El que sorprèn d'entrada és, doncs, que en els 89 anys que separen ambdues dates disminueixi el total de la superfície, el que equival a dir que augmenti el percentatge en l'ocultació de les terres del municipi en 540 vessanes. Malgrat tot, però, sembla ser que l'ocultació era relativament important en ambdós casos si tenim en compte que l'extensió actual del terme és de 6.110,09 vessanes, i no hi ha indicis que demostrin que a partir de 1730 hagi augmentat la seva superfície. Així, doncs, l'ocultació se situaria en el primer dels casos entorn al 23%, i en el segon superaria lleugerament el 31,8%. De fet, però, no pensem que aquests percentatges puguin invalidar les conclusions a les quals arribem en aquest treball, doncs creiem que a més que les ocultacions es devien realitzar d'una manera uniforme (volem dir amb això que no és un sol grup social el que se'n beneficiava, sinó que segurament existia per part de tots els propietaris la tendència a declarar menys terra de la que posseïen —aquesta hipòtesi ve confirmada en el cas de Riudellots per la visura que tingué lloc l'any 1734 i que afectà la majoria de propietaris), és més que probable que aquestes fossin molt superiors en els erms i en els boscos⁷, amb la qual cosa disminueix molt la seva importància.

⁵ El Cadastre de 1730 donava un total de 4.226,47 vessanes. Les 479,81 vessanes que falten per arribar a la xifra total que nosaltres consignem provenen de la nova visura feta a l'any 1734. Tal com ens mostren aquestes dades el percentatge d'ocultació és del 10,2% respecte al 1730 i afecta 73 parcel·les d'un total de 235 (és a dir, al 31,06%).

⁶ De fet, segons els comptes del document la superfície total seria de 1.395,8 fanèques, el que equivaldria segons els càlculs que utilitzaren a 4.170,13 vessanes. Nosaltres hem tornat a sumar totes les parcel·les de terra consignades en el "Llibre de Apeo" de 1819 i ens ha donat el total de 1.412,27 fanèques. Considerant que una faneca són 6.459,6 m², cada una equival a 2,95 vessanes (una vessana = 2.187,4 m²).

⁷ Llobet, Salvador: "De geografia agraria de la comarca del Maresme. (Barcelona) dins *Estudios Geográficos*, nº 58.- Barcelona, 1955.- L'autor considera que l'ocultació més important es dona en els boscos i en els erms, però que "probablemente un 20 por ciento de ocultación es muy posible, sin embargo, en los terrenos cultivados solamente". pp. 44 (nota 16).

3. QUALITAT DE LA TERRA - TIPUS DE CONREU PRODUCCIÓ I RENDIMENTS

*Quadre núm. 1.- Distribució dels conreus i qualitat de les terres. 1730-1734
—en vessanes—*

Qualitats							
Conreus	1era.	2ona.	3era.	Erma	Sense Especific	TOTAL	%
Sembradura	754,37	1.210,25	1.212,37	--	--	3.176,99	67,51%
Prat	113,63	--	--	--	--	113,63	2,41%
Vinya-							
Mallol	80,63	2,88	--	--	--	83,51	1,78%
Horta	11,62	--	--	--	--	11,62	0,25%
Fruiters	11,13	--	--	--	--	11,13	0,24%
Noguers	0,5	--	--	--	--	0,50	0,01%
Bosc	191	267,63	--	--	--	458,63	9,75%
Roures	227,38	176,13	--	--	--	403,51	8,57%
Artigues	--	--	--	--	1,63	1,63	0,03%
Erma	--	--	--	436	--	436,00	9,26%
Sense							
Especificar	--	--	--	--	9,13	9,13	0,19%
Total	1.390,26	1.656,89	1212,37	436	10,77	4.706,28	100,00%
Percentatge	29,54%	35,21%	25,76%	9,26%	0,23%	100,00%	

Quadre núm. 2.- Distribució dels conreus i qualitat de les terres. 1819 —en vessanes—.

Qualitats						
Conreus	1era.	2ona.	3era.	Erma	TOTAL	%
Sembradura	205,71	637,21	1.350,70	--	2.193,62	52,65%
Prat	1,71	116,44	--	--	118,15	2,84%
Bosc	213,25	445,07	389,11	--	1.047,43	25,14%
Surers	--	30,25	--	--	30,25	0,73%
Erma	--	--	--	776,76	776,76	18,64%
Total	420,67	1.228,97	1.739,81	776,76	4.166,21	100,00%
Percentatge	10,10%	29,50%	41,76%	18,64%	100,00%	

La qualitat de les terres

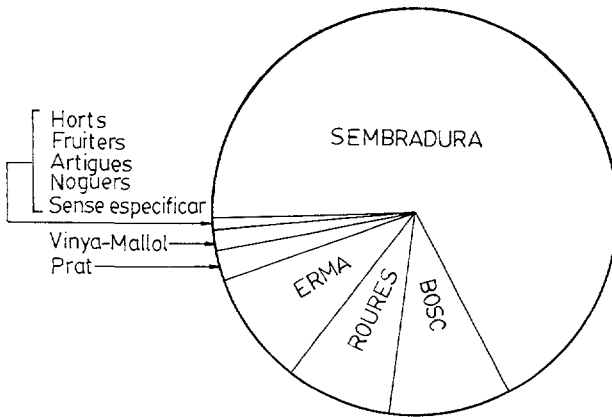
La informació que es desprèn dels quadres núm. 1 i núm. 2, posa en evidència la diferent consideració que es tenia, respecte a la qualitat de les terres, en les dues dates que estem analitzant⁸. Així, pel que fa a mitjan segle XVIII, les terres més nombroses eren les considerades com de segona qualitat (35,21% del total), seguides amb poca diferència per les de qualitat superior (29,54%), mentre que les de tercera qualitat ocupaven el 25,76% de la superfície del terme. Cal destacar l'escassa importància de les terres ermes, que s'estenien només sobre el 9,62% del total del terme. Menys de noranta anys després aquesta superfície en l'erm s'havia doblat (18,64%), les terres de tercera qualitat ocupaven el 41,76% del municipi i, les de primera qualitat superaven escassament el 10,10% del total. Pensem que a part de les causes que podien haver provocat aquesta baixa en l'estima de la qualitat de les terres (per exemple el desgast que suposà pel camp la Guerra del Francès), és evident que a mesura que avança el Cadastre i es relaxen els seus mecanismes de control, hi ha una tendència, sempre que sigui possible, a classificar les terres en la categoria més inferior.

Tipus de conreu

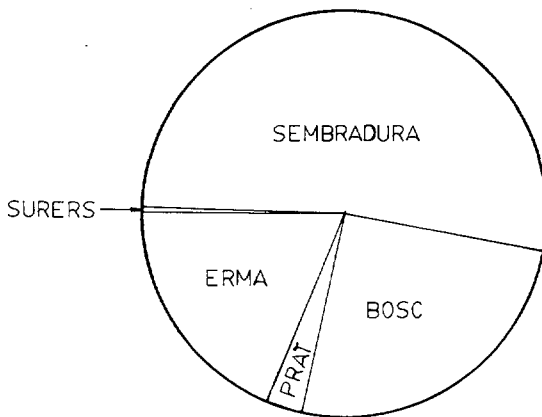
La *sembradura* (en terres de secà) era el conreu més estès en el terme de Riudellots⁹. Tot i així, però, hi ha diferències importants en aquest període, tant en la superfície que ocupava com en la qualitat de les terres on es conreava. A l'any 1730 aquest cultiu ocupava el 67,51% de l'extensió del municipi, mentre que al 1819 es veia reduït al 52,65% (l'augment de l'ocultació i sobretot de l'erm en aquesta data pot ajudar-nos a entendre aquesta circumstància). Així i tot pensem, però, que tan important com aquesta reducció de la superfície sembrada és el canvi de consideració en la qualitat de la terra. Així, mentre a mitjan de la divuitena centúria les gramínies sembrades en les terres de primera qualitat representaven el 23,74% del seu total, a principis del segle XIX no arribaven al 9,4% i, el que es produeix és un augment espectacular de les terres de sembradura considerades de tercera qualitat: 61,57% front el 38% al 1730.

⁸ Cf. apèndix núm. 1, on es posen de manifest els criteris de rendibilitat utilitzats per tal de determinar la qualitat de les terres a l'any 1730.

⁹ Entenem per sembradura el conreu de blat, mestall, sègol, civada, espelta i, en general, qual-sevol tipus de gramínia. (Cf. apèndix núm. 3).

Gràfic núm. 1.- *Tipus de conreu. 1730-34.*

Gràfic núm. 2.- *Tipus de conreu. 1819.*

Pel que fa al 1819 aquest és l'únic conreu pròpiament dit que queda reflectit en el Cadastre (la qual cosa, com veurem més endavant, no podem considerar com a certa). Al 1730, però, hi ha d'altres cultius que, malgrat l'escassa superfície que ocupen (Cf. gràfic núm. 1), ens mostren d'una manera més fidedigna la realitat agrícola del municipi. La *vinya*, junt amb el *mallol* (vinya jove encara no productiva —ocupa només 0,88 vessanes) s'estenien damunt 83,51 vessanes (1'1,78%) i era repartida en petites parcel·les presents a la majoria de les cases. Un repartiment de

característiques similars a l'anterior tenia l'*horta* (l'extensió més habitual era la de 0,125 vessanes i inferior), la superfície de la qual equivalia al 0,25% del global, mentre que els *fruiters*, fragmentats també en petites parcel·les, encara que no tan freqüents com en els dos casos anteriors, representaven el 0,24% del total del terme. Els *noguers*, als quals no podem deixar de considerar com a fruiters, però que degut a la seva fusta mereixien una estima superior, ocupaven 0,5 vessanes (el 0,01%) dividides en tres parcel·les diferents.

L'extensió ocupada pel *bosc i les rouredes* l'any 1730 equivalia al 18,32% del total (862,14 vessanes), mentre que al primer quart del segle passat aquest percentatge s'elevava al 25,14% (1.047,43 vessanes). Els *surers*, arbre per altra part tan important a d'altres indrets de la nostra comarca, s'estenien durant aquesta mateixa època solament damunt 30,25 vessanes (el 0,73%).

La superfície ocupada pel *prat* (al qual hem de considerar com a prat natural) és la que sofreix una menor variació al llarg d'ambdues dates: 113,63 vessanes l'any 1730 front les 118,15 al 1819.

La presència l'any 1730 d'1,63 vessanes d'*artigues* ens podria donar a entendre que s'estava realitzant una tímida roturació de noves terres, però aquest extrem no es veu confirmat en el Cadastre de 1819.

Així, doncs, aquests serien els conreus que, segons els llibres de Cadastre, existien a Riudellots al llarg de la divuitena centúria. De fet, la diversitat de conreus durant l'any 1730, superior a la de 1819, pot fer suposar que, o bé a mesura que avança el Cadastre hi ha una tendència a consignar-hi només aquelles terres que realment donaven un rendiment per a la venda (o les que no en donaven cap, com els erms) als seus possessors, mentre que conreus com ara la vinya o l'*horta*, que en aquesta zona són dedicats a l'autoconsum, deixaven de ser consignats o bé, la tendència a l'ocultació fa que s'amaguin aquests tipus de cultius (segons el nostre entendre considerem més factible la primera de les dues hipòtesis, doncs si bé és cert que, almenys pel cas de Riudellots, l'ocultació és més important en el darrer Cadastre analitzat, considerem més lògic que aquesta afectés a conreus com els dels cereals, donat que la presència d'una vinya i, sobretot, d'una *horta*, és més que justificada).

Nogensmenys, hi ha una altra font important que ens pot ajudar a copsar quina era la realitat agrícola de Riudellots a finals del set-cents; ens referim als llibres de viatges efectuats per contemporanis de l'època. Així, Arthur Young, a l'entrar a la comarca de la Selva constata que «*el sòl és ric, negre, profund. Les garbes encara són als camps però ja han llaurat i sembrat fesols. Aquí cullen pèsols, blat de moro, faves, cànem, etc., i si tenim en*

compte que no reguen, les collites són bones»¹⁰. Francisco de Zamora¹¹, en parlar dels fruits que es cullen a Riudellots escriu que aquests són els mateixos de Caldes de Malavella, és a dir «*trigo muy bueno, judias, maiz, fajol i blat de coure*». Un altre testimoni, encara que menys precís que els dos anteriors, és el del viatger Antonio Ponz¹² quan apunta que «*la Selva es buena para todos los frutos y granos, y asimismo para vino y aceyte...*»

Els llibres d'*Inventaris* són també una font important per tal d'apropar-nos al coneixement de qualsevol col·lectivitat, com ho demostra el que fou realitzat per Rosa Dalmau i Cavarrocas, vídua de Josep Dalmau¹³ masover de la Torre Ponsa, el dos d'agost de 1751. A l'inventari en qüestió, a part d'informar-nos del nombre d'eines, utensilis i bestiar existent a la masia (Cf. apèndix núm. 3) hi queden reflectits part dels conreus que s'hi efectuaven. Aquests (hem de considerar-los com els més importants) serien: forment (blat), mestall, faves, civada i espelta.

El que es posa de manifest és, que els llibres de Cadastre, (especialment el de 1819) no recullen els diversos tipus de conreus que es donaven en el terme de Riudellots i que en realitat hem de considerar que, malgrat tractar-se d'una agricultura extensiva dedicada, bàsicament, al conreu sec dels cereals, també hi trobem un policonreu a nivell de cada explotació adreçat, fonamentalment, a l'autoconsum.

Producció i rendiments

La variant del Cadastre anomenada Real era la que gravava la propietat de la terra (cal tenir en compte que en aquest apartat hi havien de contribuir també els propietaris d'edificis urbans o rurals, de fàbriques, molins, etc., així com els perceptors de censos o censals i delmes)¹⁴. Tenint en compte llur situació i la qualitat dels fruits obtinguts, José Patiño va dividir les terres del Principat a partir de tres qualitats i trenta-dues classes.

¹⁰ Young, Arthur.- *Viatge a Catalunya. 1787*.- Ed. Ariel.- Barcelona, 1970.- pp. 90-91.

¹¹ Zamora, Francisco de.- *Diario de los viajes hechos en Cataluña*.- Ed. Curial.- Barcelona, 1973.- pp. 304-305.

¹² Ponz, Antonio.- *Viaje de España. En que se da noticia de las cosas más apreciables y dignas de saberse que hay en ella*.- Tomo XIV.- Madrid, 1787.- pp. 105-106.

¹³ Arxiu Històric Provincial de Girona.- J. Pagès.- *Inventarios*.- Ge-5, núm. 1.075, fol. 136 v. 143 r. Cf. apèndix núm. 3.

¹⁴ Vegi's, Mercader Joan: *Els capitans generals. (Segle XVIII)*.- Ed. Vicens Vives. Barcelona, 1980.-pp. 44.- Nadal, Joaquim:- "La introducción del Catastro...", pp. 63-64.

Desconeixem exactament a partir de quina classe començaven a tributar les terres del terme de Riudellots, però, en canvi, ens és possible de determinar el seu rendiment, a l'any 1730, per superfície conreada. A la «*Relación de los productos que en el Congreso se consideraron a las tierras del lugar de Riudellots de la Selva (...) bajo la consideración de que la medida es la vesana de treinta canas cuadradas*»¹⁵, se'ns posen de manifest quins eren els criteris de producció utilitzats per a determinar la qualitat de les terres. Així, les dedicades a sembradura (sembrades un any per altre) eren de primera, segona o tercera qualitat segons que el seu rendiment per vessana conreada (2.187,4 m²) fos de cinc, quatre o tres quarteres de blat respectivament. Si comparem aquests rendiments amb els que es donaven al Pla de Girona l'any 1716¹⁶, ens adonem que els de Riudellots són sensiblement superiors. En el primer dels casos el rendiment per vessana en les terres de primera qualitat era d'uns 195 quilograms; en el cas que ens ocupa, el rendiment en la mateixa superfície se situava entorn als 315 quilograms¹⁷. Altrament, si considerem el rendiment unitari la diferència és també important; així, considerant que en les terres més fèrtils se'ns indica que la producció és de cinc quarteres per vessana, el rendiment unitari seria de 10 per 1, —8 per 1 i 6 per 1 en les de segona i tercera qualitat—, (cal recordar que per sembrar una vessana de terra hom necessitava aproximadament mitja quartera, 30-32 kg.), amb la qual cosa el rendiment mig de les terres del municipi de Riudellots seria lleugerament superior al comunment acceptat pel segle XVIII català i que es situa entre el 4 i el 5 per 1¹⁸.

La vessana de vinya que produïa anualment 620 litres¹⁹ de vi, era de primera qualitat, mentre que si el seu rendiment no superava els 372 litres se la considerava de segona qualitat.

Pel que fa a les rouredes, el nombre de roures anuals que produïen era el criteri utilitzat per tal de determinar la seva qualitat: set en el cas de la primera i quatre en les terres de segona; mentre que pels boscs, el

¹⁵ Cf. apèndix núm. 1.

¹⁶ Boadas i Raset, Joan:- "Població, ramaderia, conreus, rendiments i accés a la terra al Pla de Girona, a principis del segle XVIII".- Comunicació presentada a la *XXVII Assambla intercomarcal d'estudiosos*.- Ed. Centre d'Estudis Selvatans. Sta. Coloma de Farners (1984).- pp. 113-114.

¹⁷ Considerem que una quartera de blat equival aproximadament a 63 quilograms.

¹⁸ Vilar, Pierre:- *Catalunya dins l'Espanya Moderna. Les transformacions agràries del segle XVIII català*. Vol III.- Ed. 62.- Barcelona, 1975.- pp. 321.

¹⁹ Utilitzem per establir les equivalències a les mesures actuals:- Romero Giménez, Carlos:- *Tablas para reducir las antiguas pesas y medidas utilizadas en Gerona a las equivalentes al sistema métrico decimal*.- Imp. Llach. Gerona, 1945.

que donava un ral anual al seu propietari era de la millor qualitat i, el que només produïa l'equivalent a dos diners es considerava de segona qualitat.

Les terres dedicades al conreu de l'olivera, prat, horta, fruiters i noguers, malgrat no especificar llurs rendiments, són considerades com de primera qualitat.

Respecte a l'any 1819, si bé no se'ns especifica el rendiment dels diferents conreus (el qual, per altra part, considerem que devia ésser força similar al de mitjans del segle XVIII), sí que se'ns fixa quin era el valor que es donava als diferents tipus de cultius (tenint en compte llur qualitat) i el percentatge que s'aplicava per tal de cobrar l'impost cadastral.

La lectura del quadre núm. 3 palesa que les terres que gaudien d'una estima superior eren les dedicades a la sembradura considerada de primera qualitat, a les quals s'assignava un valor de 3.000 rals d'ardit i se'ls atribuïa un producte anual equivalent al 7% de la seva vàlua. El mateix percentatge era aplicat a les terres de sembradura de tercera qualitat les quals, però, eren valorades en 1.200 rals d'ardit per faneca (= 2,95 vessanes).

La terra dedicada a bosc tenia una estimació per faneca que variava entre els 900 i els 300 rals d'ardit segons la seva qualitat, mentre que el producte anual que se li atribuïa era el que resultava d'aplicar el 4, el 3,5 o el 2,66% sobre el valor atribuït a cada qualitat. La faneca de surers posseïa un valor superior al del bosc: 1.800 rals d'ardit; el prat 900 rals i, als erms, valorats a 240 rals d'ardit per faneca se'ls aplicava l'1,66% sobre la seva vàlua per tal de calcular el seu possible rendiment anual.

Pel que fa a l'alternança de conreus, l'única dada que ens subministra el Cadastre (almenys el de 1730) és la de confirmar-nos que ens trobem davant una agricultura que practica la rotació biennal²⁰. Quins tipus de conreu s'obtenien durant l'any de repòs?. Segons Arthur Young, a finals del set-cents el cicle de rotació completa en aquesta zona que analitzem seria: «1.- Blat de moro. 2.- Forment seguit immediatament de trèvol. 3.- Trèvol i mongetes. 4.- Cànem i mongetes. 5.- Forment i mill»²¹. És a dir, si considerem que la primera sembra de blat és a l'octubre de l'any 0, la segona, seguint la rotació proposada per Young, no podrà ésser realitzada fins a l'octubre de l'any 2. Així, durant l'any de repòs els cultius

²⁰ Cf. apèndix núm. 1.

²¹ Young, Arthur:- Op. cit. p. 91.

que s'obtenien (el rendiment dels quals sospitem que no devia ser massa elevat, doncs a part que no són inclosos en el Cadastre, la composició del sector pecuari —com veurem més endavant— no requereix gran quantitat de farratges) eren, bàsicament, el trèvol (o fenc), cànem, mongetes, blat de moro, i potser caldria afegir-hi les faves.

Quadre núm. 3.- El valor de la terra l'any 1819. —en vessanes—

Conreus	Qualitat	Preu en rals d'ardit	Producte anual o específic	%
Sembradura	1era.	3.000	210	7,00%
	2ona.	1.800	120	6,66%
	3era.	1.200	84	7,00%
Bosc	1era.	900	36	4,00%
	2ona.	600	21	3,50%
	3era.	300	8	2,66%
Surers	2ona.	1.800	120	6,66%
Prat	1era.	--	--	--
	2ona.	900	36	4,00%
Erm	3era.	240	4	1,66%

L'ESTRUCTURA PROFESSIONAL I EL REPARTIMENT DE LA PROPIETAT AGRÀRIA

L'estructura socio-professional

El fet que el Cadastre tingués una finalitat fiscal, obligava que junt al nom de cada contribuent s'hi consignés l'ofici que desenvolupava. Aquesta eventualitat ens permet d'una banda conèixer la composició professional de la població i de l'altra, poder determinar quin era el grup o grups que detenien un major nombre de riquesa.

Nogensmenys, aquesta circumstància no s'acompleix pel que fa al Cadastre de 1819, on malgrat identificar quins eren els propietaris més importants, no se'ns fa esment de l'activitat que desenrotllaven. El que intenterem establir en les línies que segueixen, serà quina era la realitat socio-professional i econòmica de la vila de Riudellots a mitjan de la

divuitena centúria i assenyalar, sempre que les dades que posseïm ens ho permetin, les variacions ocorregudes a l'arribar al primer quart del segle XIX.

Quadre núm. 4.- *L'estructura professional.- (1730)*

pagesos	32
jornalers	24
cavallers-ciutadans	5
doctors	2
fusters	3
teixidors	3
sastres	3
botiguers	2
ferrers	1
estanyers	1
sabaters	1
moliners	1
barbers	1
vídues	3
sense especificar	13
preveres	4

La lectura del quadre núm. 4 ja ens permet determinar que l'estructura professional de la vila és la que correspon a una comunitat agrícola de reduïdes dimensions. L'agricultura absorbeix la major part dels oficis existents, mentre que la majoria de la resta de professionals desenvolupen una activitat lligada a les necessitats que aquesta agricultura genera. Altrament, segons es desprèn de l'inventari realitzat per Rosa Dalmau l'any 1751, el pagament d'aquests serveis era realitzat en espècie: una quartera de blat anual al ferrer «*per conducta y posar ferro y mantenir totas las ehinas (eines) de Pages*»; cinc quarteres més al sastre («*també per conducta*»), una quartera al teixidor, una quartera i dos quartans al metge i, «*catorse quarteras mes per la conducta del cirurgià*»²².

Pel que fa al grup de professionals liberals, cal destacar la reduïda importància dels membres que el componien, fet, per altra part, típic en les petites comunitats d'antic règim. Remarquem la inexistència del mestre, el manescal o l'apotecari, mentre que les necessitats sanitàries de la

²² Cf. apèndix núm. 3.

població eren, possiblement, cobertes per la presència d'un doctor —o metge—²³, alhora que de les espirituals se n'encarregava un dels quatre preveres consignats, (els tres restants viuen fora de Riudellots).

Dels dos botiguers existents, un d'ells (Joan Baptista Gibert) té fixada la seva residència a Girona, a l'igual que l'únic estanyer ressenyat.

Per altra part, dels cinc cavallers i ciutadans honrats que gaudien de propietats a la vila, només en un cas (Joan Calderó, ciutadà honrat) podem afirmar que vivia a Riudellots, mentre que els altres quatre es repartien entre la Bisbal i Girona.

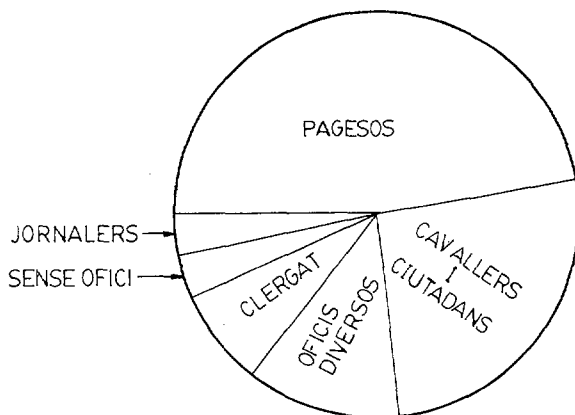
Així, doncs, el que cal destacar és que les dades que ens subministre el Cadastre fan referència als propietaris de béns immobles existents al municipi, amb la qual cosa almenys vuit persones (4 cavallers, 1 doctor, 1 botiguer, 1 estanyer i 1 pagès) no desenvolupen llur activitat en el mateix lloc on detenen la propietat de la terra. Si a aquest grup hi afegim les propietats depenents del clergat, ens adonem que el nombre de pagesos existents segons el Cadastre de 1730 (trenta-dos) caldria augmentar-lo en uns 22-24 que eren els que tenien cura de les heretats dels forasters o dels propis pagesos de la vila que tenien més d'un mas.

El repartiment de la propietat agrària

Quadre núm. 5.- *El repartiment de la propietat rural (1730)*

	<i>Total superfície</i>	<i>Percentatge</i>
pagesos	2.226,14	47,30%
jornalers	147,53	3,13%
cavallers-ciutadans	1.225,06	26,03%
clergat	364,00	7,73%
oficis diversos	583,30	12,39%
sense ofici	160,25	3,41%
Total	4.706,28 vessanes	100,00%

²³ Malgrat que el Cadastre de 1730 reflecteix la presència de dos doctors, un d'ells (Jeroni Fontdevila) tenia la seva residència a la ciutat de Girona.

Gràfic núm. 3.- *Repartiment de la propietat rural.- (1730)*

La lectura del quadre i del gràfic anteriors palesa que gairebé la meitat de la terra del municipi era en mans dels pagesos. Segueix en importància a aquest bloc el format pels cinc cavallers i ciutadans honrats que posseïen poc més de la quarta part del terreny existent. De l'altra quarta part de les terres que queden disponibles, cal destacar les propietats del clergat amb un total de 364 vessanes, mentre que les 583,3 vessanes que pertanyen al grup d'oficis diversos es veuen sensiblement reduïdes si descomptem les 335,38 que eren propietat del doctor Jerònim Fontdevila (de Girona), les 105,25 del botiguer gironí Joan Baptista Gibert i les 50,75 vessanes de l'estanyer Eloi Xifreu. Així, pel que fa als menestrals riudellotencs, malgrat accedir tots a una parcel·la de terreny, aquesta era de reduïdes dimensions. El mateix fenomen es dona amb els jornalers els quals, en nom de vint-i-quatre, no arriben a posseir més que el 3,13% de les terres del terme.

Pensem que és important de remarcar la diferència existent, quant a l'accés a la propietat de la terra, entre el cas de Riudellots de la Selva i el que es dona l'any 1716 al Pla de Girona. Els pagesos del Pla gironí eren propietaris només del 3,93% de les terres existents, mentre que el grup dels privilegiats (cavallers i ciutadans) en detenien la propietat damunt el 66,76%²⁴. La proximitat d'aquelles terres a la capital gironina possibilitava, segurament, que els privilegiats de la ciutat en poguessin mantenir un control més estricte.

²⁴ Boadas i Raset, Joan:- "Població, ramaderia, conreus...", pp. 114-115.

Propietaris més importants

Un fet remarcable, tant en l'un com en l'altre Cadastre, és la concentració de la terra en mans d'un grup reduït de propietaris: així, mentre a l'any 1730 tretze persones controlaven el 55,21% de la propietat de la terra, l'any 1819 el 49% de la superfície era en mans de deu propietaris. (Pel que fa a aquest any, el valor que el Cadastre adjudica a les terres del municipi s'eleva a 1.415. 290 rals d'ardit, mentre que el pagament de l'impost per aquest concepte era de 86.662 rals i 16 diners.- Cf. apèndix núm. 4, on malgrat no coincidir exactament les dades que el Cadastre dona respecte al nombre de vessanes i de cases amb les que nosaltres hem compatibilitzat, hi ha la valoració global tant del valor de la propietat com de la part de l'impost que es feia efectiva).

En una i altra data cal destacar la importància de les propietats de la família Ciurana (més de 450 vessanes repartides en quatre masos, tributant l'any 1819 per valor de 9.994,18 rals d'ardit) i les de la família Calderó (tres masos amb una extensió superior a les 344 vessanes i un pagament anual de 9.979,5 rals, inclosos 1.000 rals en concepte d'un molí fariner). Un altre propietari important que apareix al 1819 és "Dn." Josep Caramany amb 449,8 vessanes i dos masos —5.452,01 rals anuals d'impost—, la propietat dels quals l'any 1730 pertanyia al doctor Jeronim Fontdevila. A part d'aquestes propietats que podríem considerar, donades les característiques de la zona, com a grans heretats, hi ha tant al 1730 ("Dn." Manuel Nadal, els pagesos Narcís Gruart, Esteve Ciurana, Antoni Rovirola, Esteve Masgrau, Francesc Morat,...), com al 1819 (Silvestre Ciurana, Josep Daniel, Jaume Masgrau —pagesos—, "Dn." Antoni Miró, de Barcelona,...) tot un seguit de propietaris que superen les 100 vessanes d'extensió. (Aquest fet contrasta també amb la superfície que tenien les explotacions al Pla de Girona, on la més important no superava les 73 vessanes, i l'extensió mitjana era de 33,84 vessanes)²⁵.

Les propietats que estaven en mans del clergat pràcticament no sofreixen variació al llarg del segle XVIII; l'any 1730, i repartides en quatre masos, tenien un total de 364 vessanes, mentre que noranta anys més tard eren 335,7.

Propietaris forans

Tal i com s'ha insinuat en l'apartat anterior, la importància de les terres controlades per forasters de la vila era més que considerable. A

²⁵ Ibidem. pp. 107-108.

l'any 1730 aquest total representava pràcticament el 39% (1.820,7 vessanes) de la superfície disponible. A part de les grans famílies propietàries suara esmentades (de les quals, llevat la dels Calderó, vivien fora de la vila) és important de destacar que de les 364 vessanes que pertanyien al clergat, quasi 360 eren controlades per congregacions d'altres indrets (la Seu de Girona i els Jesuïtes) i per un prevere que vivia a la ciutat de Girona, Ignasi Serralta. La mateixa situació es dona noranta anys després: les propietats de l'església parroquial no superen les 20 vessanes.

A l'any 1819, la importància dels propietaris forasters ha augmentat d'una manera extraordinària. De les 4.166,21 vessanes que segons el Cadastre posseïa el municipi, 2.949,6 (el 70,8%) pertanyien a gent que no residia a la vila. Sospitem que aquest augment d'elements forans sobre el control de la terra de Riudellots pot venir explicat per l'elevada càrrega que els pagesos hagueren de suportar durant la Guerra del Francès. La situació del terme de Riudellots, lloc obligat de pas en el trànsit Girona-Barcelona, i molt a prop de la primera de les ciutats esmentades, el devien convertir en escenari freqüent d'incursions militars, amb la qual cosa l'economia dels pagesos masovers de la zona hauria sofert un important deteriorament que els impossibilità de poder accedir, quan el propietari es decidí a vendre, a la propietat de la terra.

LA RAMADERIA

L'any 1734, i degut a la visura que del Cadastre confeccionat quatre anys abans es realitzà, foren consignats els caps de bestiar existents a Riudellots. Atenent-nos a aquesta font, la cabana del municipi seria la següent:

Quadre núm. 5.- *La composició del sector pecuari.- (1734)*

<i>Especie</i>	<i>Total</i>
Bous	221
Vaques	3
Cavalls	4
Eugues	73
Matxos	3
Mules	1
Ases	67
Porcs «Tossinos»	190
Ovelles	317

La característica més destacable en la composició del sector pecuari és la seva supeditació a les necessitats de l'agricultura. El bou, present a quasi tots els masos, era l'animal més estimat degut a la seva utilitat com a bèstia de treball. Pel que fa a les vaques, sorprèn l'escàs nombre consignat, i més si tenim en compte que les tres vaques que segons el Cadastre existeixen durant l'any 1734 pertanyen a un sol mas on no s'explicita que existeixi cap bou i, per tant, elles suplien aquesta mancança fent el treball de la terra²⁶.

Respecte als equins, si bé tenen una importància més reduïda que el sector que acabem d'esmentar, el seu ús és també generalitzat en la majoria dels masos. L'euga seria l'animal més apreciat (degut a la seva funció reproductora), mentre que l'ase seria l'animal utilitzat, bàsicament, pels jornalers per tal de conrear la seva parcel·la de terra²⁷.

Pel que fa al bestiar oví, no se'n especifica la presència de cap ramat important, sinó que les ovelles eren presents en la majoria de les cases a l'igual que el grup del porcí, destinat tant a l'autocomsum com a la venda.

POBLACIÓ I HABITATGE

Si bé desconeixem el total de la població de la vila de Riudellots de la Selva en les dues dates que estem analitzant (1730-1819), podem oferir, a títol indicatiu, quina fou l'evolució del seu poblament al llarg del segle XVIII. Així, l'anomenat «*Vecindario de Campoflorido*» atribueix al municipi 347 habitants entre 1717-1718, i el *Cens de Floridablanca* (any 1787) dóna la xifra de 432²⁸. L'índex de creixement entre ambdues dates se situaria entorn del 124,5, un dels més baixos de la comarca de la Selva, (només presenten un índex inferior, Anglès, Arbúcies, Brunyola i Susqueda).

²⁶ En el nostre treball sobre el Pla de Girona a l'any 1716 ja manifestàvem l'estranyesa que ens produïa aquesta circumstància. Posteriors investigacions, sobretot en llibres d'Inventaris del segle XVIII, ens han confirmat que el nombre de vaques a la nostra comarca és extremadament reduït i, per tant, el consum de la llet d'aquest boví devia ser molt poc habitual.

²⁷ La substitució del bou per equins que en d'altres zones del Principat es portarà a terme durant al llarg del segle XVIII, el que significaria alhora un tret modernitzador, no sembla pas que es doni en el cas de Riudellots. Vegi's en aquest sentit, Martínez Shaw, Carlos: *Riudoms a la primera meitat del segle XVIII: un perfil socioeconòmic*. Quaderns de Divulgació cultural núm. 4. Centre d'estudis Riudomencs "Arnau de Palomar". Reus, 1982, pp. 18. Porta i Balanyà, Josep M.: «*Vimbodí en el 1739: Economia i societat segons la documentació del Reial cadastre*», a *Aplecs de treballs* núm. 4.- Ed. Centre d'Estudis de la Conca del Barberà. Montblanc, 1982. pp. 214.

²⁸ Vilar, Pierre:- Op. cit. pp. 152.

El que sí coneixem amb més exactitud, és el nombre d'edificacions existents a Riudellots l'any 1819: 95 cases («casa morada» segons el Cadastre), 6 cases barraques («casa barraca morada»), una casa derruïda i una fonda o posada («mesón»), situada molt probablement a la casa que encara avui s'anomena Hostal Nou. El valor total d'aquests habitatges era de 80.400 rals d'ardit, i els fou assignat un impost de 2.412 unitats de la mateixa moneda, tenint en compte però, que 42 d'aquests habitatges no cotitzen en el Cadastre donat que el seu valor va inclòs amb el de les terres que posseïen llurs propietaris²⁹.

Se'ns constata també la presència de tres molins fariners, l'un propietat de la família Calderó, l'altre de Joan Pla (resident a Malgrat) i el tercer de "Dn." Francesc de Batlle (veí, aleshores, de Cassà de la Selva), i que podem reconèixer avui en les cases que porten el nom de Molí d'en Bosch, Molí d'en Pla i Molí d'en Ros, respectivament. El valor d'aquests molins era de 20.000 rals d'ardit en el primer i últim cas, mentre que el Molí d'en Pla tenia una estima de 15.000 rals. El producte anual que se'ls atribuïa variava entre els 1.000 rals en els d'estima superior (5% del seu valor) i 600 rals d'estima inferior, (4% de la seva vàlua).

La presència del que el Cadastre anomena, potser massa ampul·losament, una «fàbrica u horno de ladrillos» (malgrat no especificar-nos la seva ubicació, pensem que podria estar situada a les cases que avui coneixem com a can Tricu o a can Cordoneda), no trenca la realitat agrícola de la població, i més si tenim en compte que el seu valor era només de 500 rals d'ardit i l'impost anual que li era assignat no sobrepassava els 26 rals.

CONCLUSIONS

Les dades que hem analitzat a partir de la documentació del cadastre de 1730 i de 1819, ens permeten establir quin era l'estat de l'agricultura de Riudellots de la Selva al llarg de la divuitena centúria.

Podem afirmar que ens trobem davant d'una població essencialment rural amb una economia basada totalment en l'agricultura. La terra era dedicada bàsicament al conreu sec dels cereals, utilitzant un sistema de rotació biennal, i aprofitant l'any de repòs per a plantar-hi algun tipus de conreu (blat de moro, farratges, llegums) del qual desconeixem el seu rendiment però sospitem que no era massa important. El rendiment en els

²⁹ Cf. apèndix núm. 2.

cereals, sense ser molt elevat, supera la mitjana establerta per altres indrets del Principat, el que ens fa suposar que, malgrat tractar-se de terres sense regadiu, eren molt aptes per aquest tipus de conreu. Escassa importància de la vinya i de l'horta, la funció primordial de les quals anava destinada a l'autoconsum.

Subordinació de la ramaderia a les necessitats de l'agricultura, amb una cabana reduïda, amb la qual cosa la manca de fertilitzants (adobs naturals) obliga a una agricultura de tipus extensiu que frena, al mateix temps, l'augment del nombre de bestiar.

Importància de la superfície ocupada pel bosc, el qual devia representar una font d'ingressos considerable per a gran part de la població.

Cal destacar també la concentració de la propietat de la terra en un nombre de mans força reduït, i remarcar la importància dels propietaris forasters, especialment l'any 1819, augment que probablement fou provocat pel desgast que suposà per al camp la Guerra del Francès.

Amb els trets que acabem d'assenyalar, pensem que no ens serà difícil d'afirmar que ens trobem davant d'una agricultura que s'apropa massa a les característiques bàsiques de les comunitats d'antic règim i que no participa encara en les transformacions que al llarg del segle XVIII s'estaven donant en d'altres zones del camp català.(*).

(*) Agraïixo a Ramon Alberch els valuosos suggeriments fets a aquest treball, així com a Jordi Frigolé la retolació dels gràfics. Agraïment que faig extensiu a Lluís Masllorens i Antoni Tubert, funcionaris del municipi de Riudellots de la Selva, per l'amabilitat i facilitats que em proporcionaren des del primer moment.

APÈNDIXS

I

Cadastrre de 1730

«Nuevo Catastro de las tierras del lugar y termino de Riudellots de la Selva del Corregimiento de Gerona egecutado en veinte y nueve de Octubre del año mil setecientos y treinta por el Geometra de S.M. Vicente Ferrer y por los Espertos Vicents Trillas y Salvio Tió, el primero por parte del Rey y el segundo por la del Comu, de los que se halla firmado y bajo la dimensión de Besana de trenta canas quadradas».

«*Nota:* en 26 de Febrero de 1734 se hizo nueva visura de las tierras de este termino, y un recrecimiento de tierras y habian ocultado en la operación del 1730. I las piezas corregidas se continuan al margen segun deben ser cargadas».

Després de parcel.la núm. 226.-

«En consecuencia de la orden del Sr. Intendente General D. Antonio de Sartine, con fecha de veinte y uno de Setiembre del año de mil setecientos y treinta, a pasado Vicente Ferrer, Geometra de S.M. del lugar y termino de Riudellots de la Selva de la Subdelegación de Gerona para hacer nuevo catastro, habiendo hallado en dicho termino doscientas veinte y seis piezas de tierra que ha medido al respecto de novecientas canas cuadradas por cada vesana de tierra y se han aplicado sus respectivas calidades por Vicente Trillas, Esperto elegido y nombrado por dicho Sr. Intendente y por Salvio Tió, Esperto elegido y nombrado por el comun infrascritos, habiendo dichos espertos prestado el juramento en manos del Sr. D. José de Vallejo, subdelegado de Gerona; despues se ha publicado dicho catastro á los Individuos y Terratenientes de dicho lugar y termino con intervencion de las Justicias infrascritas; y para que conste firmamos el presente catastro, Riudellots de la Selva y Octubre veinte y nueve de mil setecientos y treinta».-

Vicente Ferrer, Geometra
Salvio Tió, Esperto del Comu.

Vicens Trillas, Espert del Rey

«En relacion de las nueve piezas de tierra que se han recrecido en la nueva operacion o visura egecutada por el Geometra Bernardo Sor en 26 de Febrero de 1734 por no haber sido manifestadas ni comprendidas en la operación que egecutó de las tierras de este termino el Geometra Vicente Ferrer en 29 de Octubre de 1730».

Segueixen les 9 peces en qüestió.

«Estas son las piezas que se han hallado sin catastrar, ademas de las continuadas en el catastro de Vicente Ferrer en el año mil setecientos y treinta.

Bernardo Sor, Geometra.- Bonaventura Padró. Espert del Rey.
Joseph Estrach, Espert del Poble.- Joseph Pla, Regidor mayor.
Francisco Morat, Regidor.- Francesch Mestres, Regidor.
Jaume Busquets, Regidor».

«Relación de los productos que en el congreso se consideraron a las tierras del lugar de Riudellots de la Selva del Veguerio y subdelegación de Gerona bajo la consideración de que la medida es la vesana de treinta canas cuadradas.

Sembraduras

La vesana de tierra de sembradura que se siembra año por otro y produce cinco cuarteras de trigo, se deve considerar de primera calidad.

La vesana de tierra de la misma especie que se siembra al año por otro y produce cuatro cuarteras de trigo se deve considerar de segunda calidad.

La vesana de tierra de la misma especie que se siembra al año por otro y produce tres cuarteras de trigo se deve considerar de tercera calidad.

Viña

La vesana de tierra de viña de arboles que produce todos los años cinco cargas de vino, se deve considerar de primera calidad.

La vesana de tierra de viña plantada que produce en cada un año tres cargas de vino, se deve considerar de segunda calidad.

Robles

La vesana de tierra de robles que produce en cada un año siete Robles, se deve considerar de primera calidad.

La vesana de tierra de la misma especie que produce cuatro robles se considera de segunda calidad.

Bosque

La vesana de tierra de bosque que produce en cada un año un real, se deve considerar de primera calidad.

La vesana de tierra de la misma especie que produce dos dineros se deve considerar de segunda calidad.

Toda la tierra de Olivares, Prado, huerto, frutales y Nogales, no tiene mas que una calidad.

Casas

La casa que produce en cada un año sesenta reales se deve considerar de primera calidad.

La que produce cuarenta reales se deve considerar de segunda calidad.

La que produce treinta reales se deve considerar de tercera calidad.

Si en la recanación hallase el Esperto otras especies de tierras que las espresadas en esta relación, devera refleccionar con la mayor seriedad sus

productos, haciendo juicio en los años fertiles contra los esteriles, y al fin de la operación hará una relación firmada de su mano con que los declare y distinguirá las tierras de sembradura de regadio si las hubiese de las de secano. Barcelona, a quince de setiembre de mil setecientos y treinta.- Baltasar Montero».

«D. Francisco Luque, Jefe de la Sección de Contabilidad de la Hacienda Pública de la Provincia de Gerona.

Certifico: que la copia que antecede lo es a la letra del original que ecciste en el archivo de esta oficina de mi cargo; y para que obre los efectos necesarios libro la presente a petición del expresado Ayuntamiento de Riudellots de la Selva, en Gerona a dos de Marzo de mil ochocientos cuarenta y seis».

Signat:
Francisco Luque

Arxiu Municipal de Riudellots:- *Libro Cadastro de 1846. (sic.) núm. 18 del Inventario de 1886.*

II

«*Libro de Apeo*» Any 1819.

Riudellots de la Selva
Corregimiento de Gerona

«Apeo y valoración general del capital y productos específicos de todas las tierras, edificios y propiedades que comprende el termino de este pueblo; practicado por el Ayuntamiento del mismo, y personas nombradas por él a efecto, segun el espiritu del artículo primero de la Real orden de 18 de febrero del año 1818 y otras: el cual debe servir de pie para la formacion del libro general de riquezas, que ha de hacerse en cada año, con arreglo á lo mandado en el articulo seis de la citada Real orden».

1819

El Ayuntamiento de esta villa que no pierde devista el alivio de este vecindario en cuanto está asu alcance cuando no redunda en perjuicio del cumplim(ien)to delas orns (ordres) superiores, queriendo verificarlo por lo respectivo à lo mandado en las circulares e instrucciones comunicadas en punto a la formacion de apeos, no ha perdonado medio ni fatiga para conseguir que el de esta villa salga con toda la perfeccion posible y necesaria en una obra tan interesante, valiendose para ello de

cuantas noticias y conocimientos ha podido adquirir, ya de los documentos y canaciones antiguas, ya devisura delos terrenos, y por ultimo de las instrucciones pedidas y que han suministrado personas e inteligentes en las clasificaciones y valuaciones de las tierras y edificios, de todo lo que ha resultado haber señalado a las tierras las calidades y valores que tienen al día, y el producto mediante un calculo delo que un año con otro podran valer los frutos que por lo general dan en clase de rentas los parceros a los propietarios, lo que ademas de ser sin descuento de las cargas a que estan afectos las posesiones no puede servir de regla fixa para lo sucesivo, por como sea mas o menos la cantidad como el valor, segun la cosecha puede tener mucha variacion.

En el precio dado a las tierras se ha aumentado un tanto capaz de que en aquellas posesiones de una extension de terreno de consideracion pueda se suficientea cubrir el valor del edificio que sirve para habitacion de labrador y custodia de sus ganados y frutos; pero a aquellas casas que con exceso de valor de la tierra que tienen dependiente, nose ha considerado quedar cubierto el del edificio por ser mas lo preciso para la labor de aquellas, se ha aumentado proporcionalmente lo que se ha tenido por justo.

Como sean unas propiedades privadas los infinitos censos y censales que paga el territorial de esta villa se ha publicado pregon mandando a todos los que los prestan los denunciassen a este Ayuntamiento a fin de que sentandose en este libro se pudiesen tener presente a la formacion delos cuadernos desiguera?, y descontarse esta carga de la particular de cada uno, cargandola a los preceptores, y de sus resultados no se ha hecho denuncia alguna.

En cuya conformidad el Ayuntamiento de este pueblo creyendo haber cumplido en cuanto esta asu alcance para llevar a perfecto Cabo esta obra la dexa concluida como aparece en este libro del que se firman cuatro exemplares iguales y se sellan con el del comun de este pueblo de Riudellots de la Selva en a los treinta dias del mes de Diciembre del año de mil ochocientos diez y nueve».

Jaume Masgrau; Bayle.-

Miquel Vidal; Regido segon.-

Estevan Vilar; Regidor 4º.-

Joseph Gruart; Regido prime.-

Joan Vall llocera; Regidor terce

Juan Pla; sendich procurador(r).-

Arxiu Municipal de Riudellots:- *Libro de Apeo. 1819.*

III

Dia 2 d'agost de 1751.-

«Inventarium confectum per Rosam Dalmau et Cavarrocas viduam relictam Joseph i Dalmau minoris dierum qo Agricola Loci Rivolutorum de Silva».

«In Dei Nomine Amen: Noverint Universi quodcum Iuxta laudabilem et antiquam consuetudinem Barchinona constitutionemque Catta. Generalem Perpiniani (...) sub anno à nativitate Domini Millesimo septingentissimo quinquagesimo primo die vero secunda mensis augusti Exissens Personaliter constituta Rosa Dalmau y Cavarrocas vidua relicta Joseph i Dalmau qo. Agricola Johery habitatoris in Terri voca Ponsa termini et Parochia Loci Rivolutorum de Silva (...) Inventarium seu repertorium de dicta universali Hereditate et Bonis confici seu facere inchoavit confitens pro ut confessa fuit ad deandem Horeditatem pertinere et spectare Bona Infra et sequentia.

Primo aquella casa que es la mitat de la Casa anomenada Mas Seguer situada en la Parroquia de dit Lloch de Riudellots que altre qo. Joseph Dalmau son sogre comprá á carta de gracia ab acte rebut en poder del Not(ari) avall escrit junt ab mitja vessana de terra contigua cultiva.

Item un camp de terra de tinensa de deu vessanas de terra poch mes o menos situada en la dita Parroquia de Ridallots anomenat camp de la argila.

Item aquell altre camp de tinensa tres vessanas poch mes ó menos sit. en la dita Parroquia de Ridallots de la Selva anomenat lo camp et dels Albres que fou tot de pertinensa de dit mas Seguer.
(...)

Estimacio del cabal de Bestiar que se ha trobat ser propi del qo. Joseph Dalmau menor en dies Pages Joher de la Torra Ponsa terme de Ridallots de la selva feta per Francisco Morat Pages de dit Lloch per part dels Iudors y en son cas Lloch y temps curadors de las Personas y Bens fills y Hereus de dit qo. Joseph Dalmau, y Joan Genover Pages del Lloch de Sant Cipriá dels Says terme y Parroquia de Santa Pallaya per part de Rosa Dalmau y Cavarrocas Viuda dexada de dit Joseph com ha experts comunament y amigablement elegits los quals cabals de Bestiar que se han trobat y la estima de qui feta es en lo modo y forma seguent:

Primo un parell de Bous pel roig alsada de set palms á poca diferencia quiscun de temps vuyt anys estimats y apreciats en catorce doblas vellas á raho de sinch lliuras dotse sous quiscuna y perellas setanta vuyt liuras vuyt sous. (78 ll. 8 s.)

Item altre parell de Bous pel mitg morisco alsada set palms á poca diferencia de temps nou anys complerts estimats a vuyt doblas vellas á dita raho los dos junts y parella quaranta quatre lliuras y setse sous. (44 ll. 16 s.)

Item altre parell de Bous pel roig lo un y lo altre pel negre alsada quiscun sis palms de temps sis anys quiscun estimats y apreciats a deu doblas vellas. junts que importan sinquanta sis lliuras. (56 ll.)

Item un parell de Braus lo un pel blanquinos de cendra de temps quatre anys complerts alsada sis palms y lo altre pel negra alsada sis palms y mitg de temps tres anys complerts estimats y apreciats en catorse doblas vellas. a dita raho importan setanta vuyt lliuras vuyt sous. (78 ll. 8 s.)

Item una vaca de vendre de cria pel negre alsada sinchpalms tres quarts á poca diferencia de temps quatre anys y una vadella que cria pel roig apreciat y estimat junt a sinch doblas vellas. á dita raho importan vint y vuyt lliuras (28 ll.)

Item un Brau pel negrenc de temps dos anys alsada de sinch palms estimat á quatre doblas vellas. y per ells vint y dos lliuras y vuyt sous. (22 ll. 8 s.)

Item un parell de vadells lo un pel morisco y lo altre blanquinos temps un any quiscun estimats en sis doblas vellas y per ells trenta tres lliuras dotse sous. (33 ll. 12 s.)

Item un parell de Eugas de cria una pel Blanch y la altre pel roig de alsada quiscuna uns sis palms y de temps nou anys quiscuna apreciades en sis doblas vellas á dita raho importan trenta tres lliuras dotse sous. (33 ll. 12 s.)

Item altre Euga de pel castanya alsada de set palms y mitg de temps quatre anys estimada en vuyt doblas á dita raho importan quaranta quatre lliuras setse sous. (44 ll. 16 s.)

Item una Poltra pel negra de temps dos anys alsada sinch palms y mitg á poca diferencia estimada y apreciada en quatre doblas vellas a dita raho y per ells vint y dos lliuras vuyt sous. (22 ll. 8 s.)

Item una Euga vella de temps uns diset anys pel roig alsada sis palms estimada en dos doblas vellas á dita raho y per ells onse lliuras quatre sous. (11 ll. 4 s.)

Item un Poltro o Russi pel negrench temps dos anys alsada uns sinch pals apreciat en dos doblas y mitja a dita raho y per ells catorse lliuras. (14 ll.)

Item sinch moltons de preu de dos lliuras y dos sous quiscu apreciats importan de lliuras deu sous. (10 ll. 10 s.)

Item setze ovelles de cria estimadas á raho de una lliura quatre sous quiscuna importan dinou lliuras quatre sous. (19 ll. 4 s.)

Item diset anyells estimats á raho de una lliura dos sous quiscu importan junts divuyt lliuras catorse sous. (18 ll. 14 s.)

Item nou Tossinos per engrexar estimats uns ab altres á raho de set lliuras deu sous. (7 ll. 10 s.)

En lo menjador de la dita casa de la Torra Ponsa.

Primo tres tascons de Ferro dos de grossos y un de petit ab una massa guarnida ab dos anells de Ferro.

Item tres podadoras usadas y un varmell (?) gros tambe usat.

Item una Axa y un triba (?) tambe usats.

Item dos destrals mitgenserab ab llurs manechs de fusta.

Item un tallabarder usat y una faubusquera dolenta.

Item una mola corrent mitgenseira usada y guarnida.

Item una Romana petita de Ferro que si pesa mitg quinta usada.

Item una Taula del Amo.

En lo Salle de la casa de dita Torra Ponsa.

Primo quatre Botas de quatre carregas usadas, una de tres carregas usada y una de dolenta de quatre carregas, totas buydas.

Item unambut de fusta usat y un debanell tot de fusta dolent.

En la Entrada

Primo quatre tramechs usats, dos cavichs dolents, unas Arpellas lllisas usadas.

Item un magay bo de escarpell, una pala de fer valls usada y una gobia de fer clots usada de Ferro.

Item un rasclo de puas de Ferro usat.

Item quatre fangas usadas de Ferro guarnides ab llurs Manechs de fusta.

Item quatre dayots tres de dolents y un de usat, ab uns martells.

Item una serra petita usada.

Item dos albardas la una guarnida ab alforjas dolentas y un parell de garlotxas usades.

Item dos escales de podar usadas.

Item una Sarria dolenta.

Item unas ganastras usadas y uns ganxos de portar llenya usats.

En la Cuyna.

Primo dos parols de Aram ab llur ansa de ferro lo un gan de teneo una samal de aygua y lo altre mitgenser de teneo tres farradas y mitja de aygua usats.

Item una cassa de Aram ab manech de Ferro dolenta y apadessada.

Item una olla de ferro de un canter de aygua dolenta foredada y apadessada.

Item dos cobartoras de Ferro dolentas.

Item dotse plats de Hospital, dos dotsenas y mitja de Blancs, dos cantis y dos concas de fusta.

Item una olla de Terra y nou ansats entre petits i grans usats.

Item una farrada de fusta guarnida ab dos cescles muntants y ansa de ferro molt usada.

Item sis plats grans de quart ab llurs tapadors usats, deu plats de posta roigs.

Item sinch platas mitgenserases tres de blavas y dos de rojas usadas.

Item un morte de pedra ab sa ma de fusta.

Item dos paellas de aram ab sos manechs de ferro una de petita dolenta y altre de mitgenseira usada, y un Escalfador de aram ab manech de Ferro dolent.

Item dos llums de ferro usats.

Item una pala dolenta, unas furquetas usadas y uns calamastres o serra de foch usada tot de ferro.

Item dos casolas de terra per munyir, una de roja (i) altre de negra.

Item un Brassol dolent.

Item una fusera ab tres fusos usats.

Item sinch sistellas y sinch sistells usats y petits.

Item tres bancas de tres peus.

Item una escalfeta gran y un fugó de terra tot usat.

Item dotse culleras de llautó y quatre furquillas petites usadas.

Item una Llossa y tres culleras de fusta tot usat.

Item un Porro de vidre usat.

Item dos Citrells de oli lo un de Vidre y lo altre de terra usats.

Item una ganiveta de Llescar pa usada.

En lo Pastor.

Primo una pastera de tumol de fusta de Arbre poll ab os guarniments tot usat.

Item dos cossis, un de gran escardat que no pot servir y lo altre mitgenser de una semal de Aygua.

Item una conca de terra gran per la Bogada.

Item una pala per enforar de fusta.

En lo altre Seller.

Primo una Tina de cesclas de fusta de teneo divuyt carregas de Verema.

Item una Bota de sinch carregas usada y Buyda.

Item una escala de gat llarga de dinou escalons usada.

Item dos bancas de rentar Bugada usades.

Item sis samals, quatre de dolentas y dos de usadas.

En lo Porxo.

Primo quatre Aradas guarnidas quiscuna ab se reya de ferro de pes unas ab altres de vint y sinch á vint y sis lliuras de ferro quiscuna ab llurs aurellons y clavillas á punt de llaurar y roturar y ademes uns aurellons de ferro dolents.

Item dos carretas farradas ab llurs cayxas usadas, y un tamborell sens rodas.

Item quatre agulladas ab llurs restells tot usat.

Item una rascla ab puas de ferro usat.

En lo corral.

Primo quatre jous guarnits ab llurs ensins y Tirandas usats.

(Item) dos forcas de Ferro, un cava fems tot usat.

Item un cova de portar palla usat.

Item dos siviras de portar fems dolentas.

En la Sala.

Primo una soga carretera de canam usada, dos xabegas unas usadas, las altres dolentas.

Item quatre fausas petitas usadas.

Item dos robas de rams de fil, una de bri altre de borras y quiscuna de una roba.

En lo Aposento de la Torra.

Primo tres dotsenas de Llansols, una dotsena de bri usats de tres Talladas de tretse palms y dos dotsenas de borras usats de dos talladas y mitja.

Item dos vanovas de fil ab borro usadas.

Item dotse estovallas cordelladas usadas de dos canas de Llarch.

Item cansalada de Tossino salat trenta carniceras.

Item un rusch ab quatre picots de sal.

Item dotse lliuras de Borras pentinadas.

Item tres gerras rojas per posar mel usades.

Item un cova ab dos robas de llana brutas.

En la Cambra de sobre el Pastador.

Primo tres dotsenas de tovallons, una dotsena de cotó á gra de ordi y las dos dotsenas de fil á escaleta usats.

Item un Llansol pintat usat.

Item tres caixas una usada y las dos dolentas, las dos ab llur pany y clau y altre espanyada.

Item quatre tovallolas de bri usadas.

Item sinch axugamans de borras usats.

Item un boganter usat.

En la Cambra del cap de la Escala.

Primo un canat de canyas usat de deu quarteras buit.

Item quatre banchs de llit usats.

Item dos flassadas mitgenserass blancas, una dolenta y la altre usada y tres borrasas usadas.

Item sinch marfegas dos de usadas y tres dolentas.

Item unmatelas de llana ab tela blanca casera usat.

Item quatre urinals de terra usats.

Item quatre banchs de llit de peu de Gall usats.

Item una cadira de balca usada.

En lo Graner.

Primo trenta sachs ala encordillada, dotse de usats y divuyt de apadessats entre los quals ni ha sis de sis quartans y los altre de quatre quartans quiscu.

Item dos garbellas, la una de garbellar Blat y la altre de passar llobins usades.

Item dos garbells, lo un de usat y lo altre dolent y una garbella de Jonchs usada.

Item una mesura guarnida de ferro, una sanalla dolenta y un picot dolent.

Item sinch canats, un de dolent y quatre de usats, los tres de nou quarteras y los altres de dotse quarteras.

En la Cambra de sobre al Salle.

Primo sis forcas payeteras usadas.

Item tres forcas venteras.

Item quatre restells usats.

Item una pala de fusta, dos forcats llarchs usats.

Item un candellero de llautó petit.

Los Grans de la present Cullita.

Primo cent sinquanta tres quarteras y tres quartans de forment tot encamarat de tretas de una part sexanta una quartera y una corta so es quaranta sis quarteras y une corta de tersos al Amo y las restants quinse quarteras al Delme y de altre part vinty y sinch quarteras un corta y mitg ço es per lo gasto de la casa del sagar y batrer, catorse quarteras mes per la conducta del Cirurgia, una quartera mes al ferrer per conducta y posar ferro y mantenir totas las ahinas de Pages, sinch quarteras mes al Sastre tambe per conducta, una quartera mes al Texidor per conducta, una quartera y dos cortans mes al metge per conducta, tres quartans mes ala Obra de la Iglesia, tres quartans y mitg mes á Masgrau com a collector dels censos de Sant Marti, dos cortans mes als Aniversaris de la Seu de Gerona, per censos tres cortans, aixi que de trets estos partits restan liquidas sexanta set quarteras y mitg corta de forment.

Item sense quarteras y un corta de Mastall de tot encamarat y de tretas sis quarteras y una corta y deu picots so es una quartera dos cortans y quatre picots de Delme y quatre quarteras tres cortans y sis picots de ters per lo Amo, retan liquidas nou quarteras tres cortans y dos picots.

Item dinou quarteras y un corta de favas tot encamarat y de tretas sinch quarteras y vuyt picots, ço es dos quarteras y vuyt picots per lo Delma y tres quarteras per la grana de las Eugas del batrer, restan liquidas catorse quarteras y quatre picots.

Item sinch quarteras y dos cortans de Civada y de tretas sis quarteras, so es una quartera dos cortans y sis picots de ters, y dos cortans y sis picots de Delma, tres quarteras per la grana del batrer de les Eugas, y tres cortans de censos son consumidas las ditas sinch quarteras y mitja y per a pagar dits censos encara se ha tingut de comprar la restant.

Item onse quarteras de Espelta tot encamarat y de tretas quatre quarteras un corta y deu picots, so es una quartera nou picots de delma y tres quarteras un corta y un picot de ters al Amo, restan liquidas sis quarteras dos cortans y dos picots.

Hoc autem Bona et non alia hereditati dicti qo. viri sui pertinentia et spectantia...

A.H.P.G.: J. Pages.- *Inventarios*.- Ge-5, núm. 1075.

IV

«Resumen General de las propiedades del termino de Riudellots de la Selva» (1819).

Num	Clases		Calidades		Valor		Producto	
	Tierras	Secano 1ª	2ª	3ª	Reales	ard.	Real.	ard. d.
731 1/4	fan. de Siembra	56	213 11/12	461 1/3	1.106.650		76.282	
10 1/4	fan. de Alcornosques—		10 1/4	—	18.450		1.230	
38 1/6	fan. de Prado	—	38 1/6	—	34.350		1.374	
349 1/3	fan. de Bosque	72 1/3	145 1/3	131 2/3	191.800		6.709,8	
266 5/6	fan. de Yermo	—	—	266 5/6	64.040		1.067,8	
1.395 5/6	Total de fanegas de tierra	128 1/3	407 2/3	859 5/6	1.415.290		86.662,16	

Edificios

3	Molinos Harineros	55.000	2.600
42	Casas Moradas que no se da valor por considerarlo incluso en el de las tierras que tienen dependiente.	---	---
57	Id. Id. a las que por tener pocas o ninguna tierras se les dá ó aumenta de valor	79.200	2.376
1	Id. Meson	1.200	36
103	Total edificios		

Propiedades particulares

4/9	Del diezmo que produce el termino de este pueblo que está Secularizado y le gradua de producto un año con otro		4.000
1	Fabrica u Horno de Ladrillos	500	26
Total valor y producto de las propiedades del Termino		1.551.190	95.700,16

Arxiu Municipal de Riudellots:- *Libro de Apeo*. 1819.